

Verkenning landelijk eenouderpunt

Behoeftes en draagvlak in beeld

- EINDRAPPORT -

Auteurs

Niek van Ansem
Sanne Berends
Hanna Harthoorn

Amsterdam, 30 september 2022
Publicatienr.: 22010

© 2022 Regioplan, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Regioplan. Regioplan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	1
1.1 Over deze verkenning	1
1.2 Aanpak van dit onderzoek	2
1.3 Leeswijzer	3
2 Deskstudie en input Single SuperMom	5
2.1 Alleenstaande ouders in Nederland en hun ondersteuningsbehoefte	5
2.2 Gingerbread-model	8
3 Ervaringen uit de praktijk	12
3.1 Interviews met alleenstaande ouders	12
3.2 Interviews met gemeenten	14
3.3 Interviews met lokale initiatieven	17
3.4 Interviews met landelijke voorbeeldplatforms	19
3.5 Schematisch overzicht van mogelijke functies van een landelijk platform	20
4 Conclusie	22
4.1 Samenvatting ervaren problematiek	22
4.2 De wenselijkheid van een eenouderpunt	22
4.3 De haalbaarheid van een landelijk eenouderpunt	23
Bijlage 1 – Overzicht respondenten	26
Bijlage 2 - Literatuurlijst	27

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Inleiding

1

1 Inleiding

De afgelopen jaren zijn eenoudergezinnen met een ware opmars bezig. In 2010 vormde zestien procent van alle gezinnen een eenoudergezin en in 2021 is dit aantal gestegen naar bijna 23 procent (CBS, 2021). Deze gezinnen onderscheiden zich vaak op meerdere levenssterreinen van gezinnen waarin twee ouders aanwezig zijn. Zo hebben eenoudergezinnen een relatief hoog risico op armoede en de ongunstige financiële situatie van een deel van deze gezinnen leidt tot lagere ontwikkelingskansen van kinderen. Vanuit zowel de rijksoverheid als vanuit gemeenten is ondersteuning beschikbaar voor alleenstaande ouders. Deze ondersteuning is enerzijds gericht op het versterken van de sociale en economische positie van alleenstaande ouders en anderzijds op het ondersteunen van de optimale ontwikkeling van kinderen opdat zij niet belemmerd worden door de financiële positie waarin de ouder(s) zich (tijdelijk) bevinden. Echter, niet alle eenoudergezinnen maken gebruik van de beschikbare ondersteuning. Naar aanleiding van de aangenomen motie (van het lid Van den Berge c.s.) en een toezegging in het WGO Emancipatie (2020) willen de ministers van SZW en OCW verkennen of een digitaal landelijk eenouderpunt kan bijdragen aan het versterken van de integrale ondersteuning aan eenoudergezinnen. Regioplan heeft hier toe een verkenning uitgevoerd. In dit rapport beschrijven we de uitkomsten van deze verkenning.

1.1 Over deze verkenning

Het doel van deze verkenning is om zicht te krijgen op zowel de wenselijkheid als de haalbaarheid van een digitaal landelijk eenouderpunt en om een beschrijving te geven van de focus waarop een dergelijk punt zich zou moeten richten en de randvoorwaarden waaraan dit zou moeten voldoen om succesvol te zijn. De vraag was om onderzoek te doen naar een eenouderpunt, dat is ook de doelgroep die is onderzocht. De informatie in dat punt is ongetwijfeld ook relevant voor andere doelgroepen, maar daar gaat dit rapport niet over. In de periode april – juli 2022 zijn we aan de slag gegaan met een deskstudie, met het in kaart brengen, bestuderen en bevragen van gemeenten, lokale initiatieven en voorbeeldplatforms, en met het interviewen van alleenstaande ouders.

De volgende onderzoeksvragen staan centraal:

Hoofdvraag

1. In hoeverre is er bij ouders, gemeentes en éénouderinitiatieven behoefte aan en draagvlak voor een digitaal landelijk eenouderpunt? Zo ja, op welke wijze (qua functies, organisatorisch en financieel) zou dit vormgegeven kunnen worden?

Deelvragen

2. Over behoeften, wensen en ideeën van alleenstaande ouders:
 - a. Tegen welke knelpunten/belemmeringen lopen alleenstaande ouders aan?
 - b. Wat is de behoefte van eenoudergezinnen aan ondersteuning? Is er bijvoorbeeld behoefte aan (meer) aanbod, kennis, ervaringsdeskundigheid, lotgenotencontact?
 - c. Hoe zoeken zij nu naar kennis en ondersteuning? Wat missen zij?
 - d. In hoeverre en op welke wijze zou een landelijk eenouderpunt in de behoefte kunnen voorzien?
 - e. Wat vinden alleenstaande ouders belangrijk in een digitaal landelijk eenouderpunt?
 - f. Hoe verschilt dit tussen typen eenoudergezinnen?
3. Over behoeften, wensen en ideeën van gemeenten:
 - a. Zijn knelpunten en behoeften van ouders herkenbaar?
 - b. Welke instrumenten bestaan er nu al in de aanpak? Wat missen ze?
 - c. Wat is de behoefte van gemeenten zelf in relatie tot een digitaal landelijk eenouderpunt?
 - d. Waar zou het punt gemeenten bij kunnen ondersteunen? Is er bijvoorbeeld behoefte aan (meer) aanbod, kennis, ervaringsdeskundigheid, faciliteren van lotgenotencontact?
 - e. In hoeverre is een digitaal landelijk eenouderpunt zoals geformuleerd vanuit het perspectief van ouders een oplossing?
 - f. In hoeverre en op welke wijze kan een landelijk eenouderpunt aangesloten worden op de gemeentelijke praktijk? Wat is hiervoor nodig?

- g. Welke rol zien gemeenten voor zichzelf bij de ontwikkeling en duurzame inzet van een landelijke eenouderpunt?
 - h. Hoe verschilt dit tussen (typen) gemeenten?
4. Over behoeften, wensen en ideeën van lokale éénouderinitiatieven/instrumenten:
- a. Zijn knelpunten en behoeften van ouders herkenbaar?
 - b. Welke instrumenten bestaan er nu al in de aanpak?
 - c. In hoeverre is een digitaal landelijk eenouderpunt zoals geformuleerd vanuit het perspectief van ouders een oplossing?
 - d. Wat is de behoefte van lokale initiatieven in relatie tot een digitaal landelijk eenouderpunt? Waar zou het punt lokale initiatieven bij kunnen ondersteunen? Is er bijvoorbeeld behoefte aan kennis- en expertise-uitwisseling of het benutten van ervaringsdeskundigheid?
 - e. In hoeverre en op welke wijze kan een landelijk eenouderpunt aangesloten worden op lokale initiatieven? Wat is hiervoor nodig?
 - f. Hoe bouw je vanuit de reeds bestaande lokale initiatieven verder naar boven? Hoe kan een landelijk eenouderpunt voortbouwen op reeds bestaande lokale initiatieven?
 - g. Hoe verschilt dit tussen typen initiatieven/instrumenten?
5. Over voorbeelden van landelijke platforms:
- a. Welke functies vervullen de geselecteerde landelijke platforms? Zijn er naast de beschreven functies (informatieloket, intermediair en advies- en expertiseorganisatie) nog andere functies te herkennen bij de geselecteerde platforms?
 - b. In hoeverre en op welke wijze kan een landelijk platform aangesloten worden op de gemeentelijke praktijk? Wat is hiervoor nodig? Wat zijn de randvoorwaarden voor een dergelijke ontwikkeling?
 - c. Welke lessen kunnen we trekken uit de ontwikkeling en het gebruik van voorbeeldplatforms? Welke belemmeringen zijn ze tegengekomen en hoe hebben ze die opgelost?
 - d. Hoe bouw je vanuit lokale initiatieven een landelijk platform verder uit? Hoe werk je in dit proces niet alleen top-down, maar ook bottom-up?
 - e. Hoe zorg je ervoor dat alleenstaande ouders een warme overdracht hebben vanuit het landelijke punt naar lokale initiatieven? Hoe voorkom je dat eenoudergezinnen in een bureaucratisch gat terechtkomen?
 - f. Wat hebben ontwikkelaars gedaan om duurzaam onderhoud en gebruik te stimuleren?
 - g. Hoe kan het Gingerbread-model beschreven worden? Welke functies/onderdelen biedt Gingerbread?
 - h. In welke opzichten kan het Gingerbread-model als voorbeeld dienen voor een landelijk digitaal eenouderpunt in de Nederlandse context?
6. Over functionaliteit en randvoorwaarden van een digitaal landelijk eenouderpunt:
- a. Wat zijn, in hoofdlijnen, de functies/onderdelen van een mogelijk landelijk eenouderpunt, passend bij de in kaart gebrachte behoeftes, wensen en ideeën van de verschillende stakeholders en beoogd gebruikers?
 - b. Wat is ervoor nodig (zowel financieel, technisch als organisatorisch) om een landelijk digitaal eenouderpunt tot stand te brengen en duurzaam te onderhouden?
 - c. Welke rol zouden gemeenten hierin, ook financieel, willen en kunnen nemen?

1.2 Aanpak van dit onderzoek

Dit onderzoek heeft een kwalitatief, verdiepend karakter, waarin centraal staat dat er een bruikbaar inzicht wordt geboden in de eventuele meerwaarde van een landelijk eenouderpunt vanuit verschillende perspectieven. Op die manier kan dit rapport een leidraad vormen voor een doeltreffende en doelmatige opbouw van een landelijk eenouderpunt voor alleenstaande ouders, mits daar behoefte aan blijkt te zijn.

We hebben voor de dataverzameling de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

- Deskstudie en een sparringsessie met Single SuperMom over twee thema's:
 - alleenstaande ouders in Nederland en hun ondersteuningsbehoefte;
 - Gingerbread-model.
- Interviews met verschillende partijen over hun behoeften, wensen, ideeën en randvoorwaarden omtrent een landelijk eenouderpunt:
 - alleenstaande ouders (N = 9);
 - gemeenten (N = 9);
 - lokale eenouderinitiatieven (N = 7);
 - landelijke platforms (N = 3).

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 van dit rapport bespreken we de resultaten van de deskstudie. Daarin komen drie thema's aan bod: de achtergrondkenmerken van alleenstaande ouders en hun ondersteuningsbehoefte; hoe ondersteuning aan deze groep er in verschillende gemeenten, bij lokale initiatieven en op voorbeeldplatforms uitziet; en een beschrijving van het Engelse Gingerbread-model. Gezamenlijk biedt dit een bruikbare inkadering die als input dient voor de verdiepende fase van het onderzoek. In hoofdstuk 3 gaan we vervolgens dieper in op de ervaringen uit de praktijk. Op basis van interviews met alleenstaande ouders, gemeenten, lokale eenouderinitiatieven en landelijke platforms beschrijven we hun wensen, behoeften, ideeën en randvoorwaarden met betrekking tot de eventuele oprichting van een eenouderpunt. We sluiten het rapport in hoofdstuk 4 af met een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en een conclusie over wat wel en niet te doen om tot een doeltreffende en doelmatige vormgeving van een landelijk eenouderpunt te komen.

Deskstudie en input Single Super- Mom

2 Deskstudie en input Single SuperMom

2.1 Alleenstaande ouders in Nederland en hun ondersteuningsbehoefte

Algemene cijfers en achtergrondkenmerken

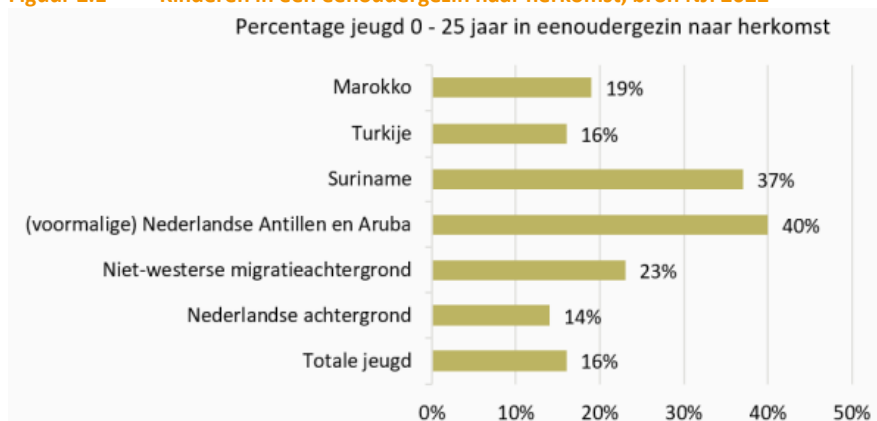
In het afgelopen decennium is het aantal eenoudergezinnen in Nederland gestaag opgelopen. Uit tabel 2.1 valt af te lezen dat in 2011 19,5 procent van alle gezinnen een eenoudergezin vormt en dat dit aantal in 2021 is opgelopen tot bijna 23 procent van het totale aantal gezinnen. De leeftijdscategorie die in de onderstaande tabel gehanteerd wordt, is kinderen en jongeren van 0 tot en met 25 jaar. Pleegkinderen worden in cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) niet meegerekend, maar adoptie- en stiefkinderen wel.

Tabel 2.1 Percentage eenoudergezinnen op het totale aantal gezinnen in Nederland, bron CBS: samenstelling huishoudens (2021)

Jaartal	2011	2013	2015	2017	2019	2021
Percentage eenoudergezinnen	19,5%	20,3%	21,2%	21,7%	22,3%	22,7%

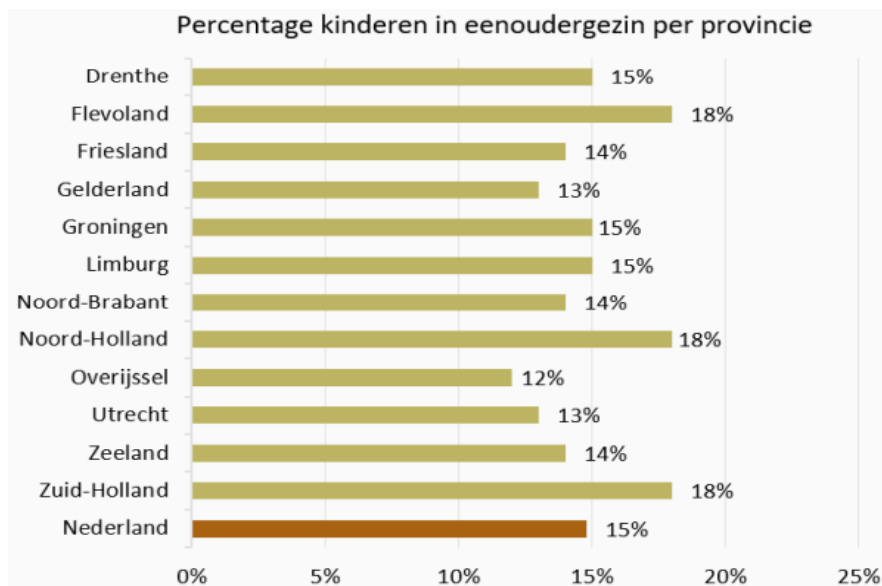
Uit cijfers van het NJI (2022) blijkt dat er verschillen waarneembaar zijn als er gekeken wordt naar de culturele achtergrond van deze steeds groter wordende groep eenoudergezinnen. Zo blijkt uit figuur 2.1 dat er procentueel meer kinderen zijn die opgroeien in een eenoudergezin met een Antilliaanse of Surinaamse achtergrond, dan kinderen die opgroeien in een eenoudergezin met een andere culturele achtergrond.

Figuur 2.1 Kinderen in een eenoudergezin naar herkomst, bron NJI 2022

Wanneer gekeken wordt naar geografische spreiding, dan blijkt het percentage kinderen dat opgroeit in eenoudergezinnen in de provincies Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland hoger te liggen (18%) dan het landelijk gemiddelde (15%), zie figuur 2.2.

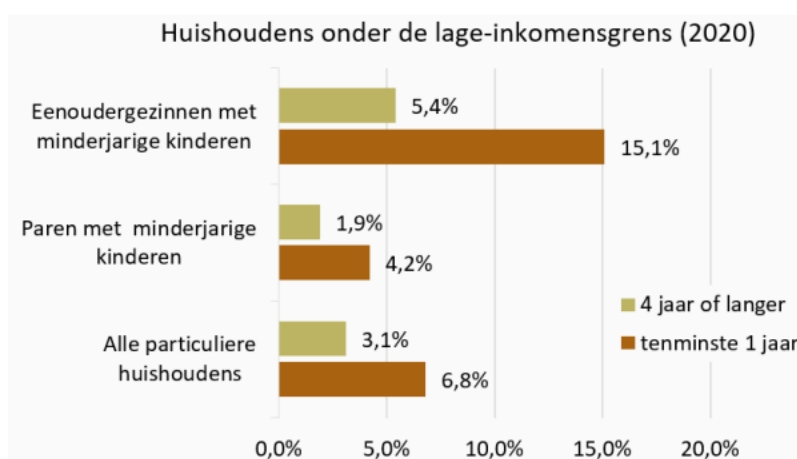
Figuur 2.2 Kinderen in een eenoudergezin per provincie, bron NJi

Economische zelfstandigheid, arbeidsparticipatie en sekseverschillen¹

Als we kijken naar inkomsten van de groep alleenstaande ouders, dan zien we dat het percentage van mensen dat tenminste één jaar lang een inkomen ontvangt dat onder de lage-inkomensgrens ligt, beduidend hoger is onder eenoudergezinnen met minderjarige kinderen (15,1%) dan onder paren met minderjarige kinderen (4,2%), zie Figuur 2.3. Er is hier ten opzichte van voorgaande jaren wel een daling zichtbaar, want in 2019 ging het nog om 17,8 procent van de eenoudergezinnen met minderjarige kinderen die rond moest komen van een laag inkomen (Nji, 2020).

Figuur 2.3 Huishoudens onder de lage-inkomensgrens, bron NJi (2020)

Een verklaring van deze kwetsbare financiële positie van eenoudergezinnen kan volgens het CBS (2021) gevonden worden in het wegvallen van de inkomsten van één van de partners, terwijl de uitgaven min of meer gelijk blijven of zelfs toenemen (bv. wanneer er meer kinderopvang afgenomen moet worden omdat deze taak niet meer verdeeld kan worden met de partner). Deze nieuwe situatie na scheiding leidt er in de meeste gevallen toe dat vlak na de scheiding vooral bij vrouwen de gemiddelde koopkracht

¹ Sekse gaat over biologische kenmerken. Gender gaat over eigenschappen, gedragingen en rolpatronen die cultureel bepaald zijn voor elke sekse, over sociale en culturele aspecten van het man- of vrouw-zijn (Nji, seksualiteit en gender).

flink afnam (met bijna 20%), om in de jaren daarna sterker te groeien dan bij mannen. Redenen voor deze snellere groei van koopkracht zijn tweeledig: een toegenomen economische zelfstandigheid én het opnieuw samenwonen met een partner. Vijf jaar na een scheiding ligt alleen de gemiddelde koopkracht van vrouwen zonder nieuwe partner nog onder het niveau van voor de scheiding. Scheiding kan dus leiden tot (langdurige) armoede, maar Stichting Single SuperMom geeft hierover ook aan dat het ook de andere kant opwerkt: scheidingen komen ook vaker voor bij financieel kwetsbare gezinnen.

Over de relatie tussen sekse en koopkracht, rapporteren het NJI (2022) en het CBS (2021) voorts nog dat het armoedepercentage onder alleenstaande moeders - die vaker aan het hoofd van een eenoudergezin staan dan mannen – hoger is (bijna 15%) dan dat van alleenstaande vaders (7%). Het is goed om te realiseren dat uit cijfers van het CBS blijkt dat in 89% van alle eenoudergezinnen een moeder aan het hoofd staat. CBS-cijfers (2021) over alleenstaande ouderschap en bijstand staven dit financiële verschil tussen mannen en vrouwen: van alle vrouwen met bijstand is 33 procent alleenstaande ouder en van alle mannen met bijstand is dit slechts drie procent. Dit verschil impliceert dat de economische omstandigheden in vadergezinnen over het algemeen beter zijn dan die in moedergezinnen (NJI, 2014). Een gesprek met Stichting Single SuperMom leert ons dat de praktijk uitwijst dat alleenstaande moeders inderdaad vaak financieel kwetsbaarder zijn dan vaders, maar dat deze laatste bijvoorbeeld meer problemen ervaren op het gebied van huisvesting als moeders met kinderen in de woning blijven en vader op zoek moet naar een nieuw onderkomen.

Ook het opleidingsniveau van de ouder hangt samen met verschillen in financiën tussen eenoudergezinnen. Eenoudergezinnen met een hoogopgeleide ouder met een goed inkomen hebben het veel gemakkelijker dan een laagopgeleide alleenstaande ouder met geen of een laagbetaalde parttime baan. Bij een hoog inkomen kan een parttime baan overdag voldoende zijn. Bij een laag inkomen is de combinatie van arbeid en zorg veel moeilijker omdat men meer uren moet werken. Laagbetaald werk (zorg, horeca, schoonmaak) gebeurt bovendien meestal op tijden waarop formele kinderopvang niet wordt aangeboden, nog los van de betaalbaarheid daarvan (NJI, 2014).

Ondersteuningsbehoefte volgens de literatuur

Behalve een kwetsbare financiële positie, blijkt uit het rapport van het NJI (2014) dat ouders in eenoudergezinnen vaker dan andere ouders moeite hebben met de opvoeding. Alleenstaande ouders geven meer dan gemiddeld aan moeite te hebben met het handhaven van regels voor hun kinderen. Ook vinden ze het opvoeden lastig en twijfelen ze soms behoorlijk aan hun competenties. Ze zijn naar eigen zeggen minder consistent in hun opvoedingsgedrag dan ouders uit tweeoudergezinnen. Een handreiking van het Verwey-Jonker-instituut (Distelbrink, 2012) over alleenstaande ouders in Amsterdam onderstreept deze bevinding. Zoals de handreiking stelt, hebben alleenstaande ouders vergelijkbare opvoedvragen als andere ouders; ze hebben echter geen partner waarmee ze over deze vraagstukken kunnen overleggen. Daarnaast noemt deze handreiking ook dat alleenstaande ouders tegelijkertijd andere zorgen hebben die afleiden van de opvoeding, zoals de omgang met de ex-partner, de reactie van de (etnische) gemeenschap, de reactie van de kinderen zelf op een scheiding en het omgaan met de eigen emoties. Dit vergroot de kwetsbaarheid van alleenstaande ouders in het opvoeden. Uit vragenlijstanalyses voor 'Het Gezinsrapport' van het Sociaal en Cultureel Planbureau (Bucx, 2011) blijkt dat deze onzekerheid losstaat van hoe hoog of laag ouders zijn opgeleid en wat hun inkomen is. Deze bevinding betekent dat hoewel een verslechterde financiële situatie aanleiding kan zijn voor het ontstaan van onzekerheid rondom de opvoeding, dit helemaal niet zo hoeft te zijn. Ook zonder verslechterde financiële situatie kan de moeite met de opvoeding ontstaan. Behalve de bovengenoemde uitdagingen zijn er ook nog andere problemen aan te wijzen waar een relatief groot deel van de alleenstaande ouders mee te maken kan krijgen, zoals stress, isolement en eenzaamheid. Uit een onderzoek uit 2017 (CBS) kwam naar voren dat alleenstaande ouders relatief het vaakst sterke gevoelens van eenzaamheid ervaren; veel meer nog dan alleenstaanden zonder kinderen.

Samengevat zijn de grootste uitdagingen voor alleenstaande ouders die in de literatuur worden genoemd de volgende:

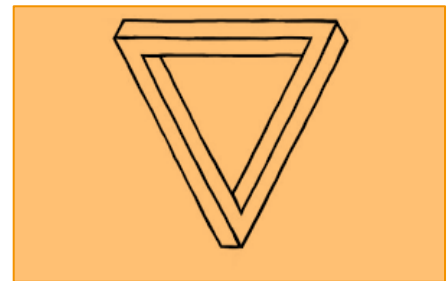
- kwetsbare financiële situatie (lage koopkracht);
- huisvestingsproblematiek;

- moeite met de opvoeding;
- onzekerheid competenties;
- Isolement en eenzaamheid;
- veel zorgen en stress als gevolg van bovengenoemde uitdagingen.

Problematiek op meerdere fronten

Bovengenoemde problemen, waar alleenstaande ouders tegenaan lopen, worden herkend door stichting Single SuperMom. Zij benadrukken bovendien dat het in veel gevallen gaat om multiproblematiek, waardoor alleenstaande ouders kampen met problemen op meerdere levensgebieden. Het gaat dan onder andere om: het hebben van schulden, trauma's, stress, psychische klachten als gevolg van een gewelddadige relatie, verstoting waardoor niet alleen de partner weg is maar het gehele netwerk, huisvestingsproblemen, opvoedproblemen, en de strijd om het hebben van werk en het kunnen zorgen voor de kinderen te combineren. Bij tienermoeders specifiek wordt door Single SuperMom veel problematiek waargenomen horend bij het hebben van een licht verstandelijke beperking.

In de literatuur worden de problemen van alleenstaande ouders regelmatig samengevat als zijnde een 'onmogelijk driehoek'. Zo ook Nieuwenhuis & Maldonado (2018), die groot internationaal onderzoek hebben gedaan naar de *triple bind* waar alleenstaande ouders in gevangen zitten. In deze driehoek wordt de complexiteit gevisualiseerd van de driedubbele belasting waarmee alleenstaande ouders te maken hebben:

- ontoereikende middelen;
- ontoereikende werkgelegenheid;
- ontoereikend beleid.

Met ontoereikende middelen wordt bedoeld dat eenoudergezinnen ten opzichte van tweeoudergezinnen minder financiële middelen hebben en ook minder hulp bij het huishouden: immers alles moet alleen gedaan worden. Dus de afwezigheid van een inwonende partner beperkt zorg, inkomen, tijd en flexibiliteit. Met ontoereikende werkgelegenheid wordt bedoeld dat er twee zaken spelen die niet in het belang zijn van de meeste eenoudergezinnen: de loonkloof tussen mannen en vrouwen en de relatief vele contracten voor bepaalde tijd, nul-urencontracten en contracten met een lage werkintensiteit. Met ontoereikend beleid wordt bedoeld dat beleid vaak uitgaat van een tweeoudergezin (traditioneel bovendien, met een vader en een moeder) en daardoor niet altijd goed aansluit op de uitdagingen waar specifiek eenoudergezinnen voor staan. Nadat wij de resultaten van de interviews hebben beschreven, zullen we terugkomen op specifieke punten van ontoereikend beleid die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen.

2.2 Gingerbread-model

Voor de deskstudie omtrent het Gingerbread-model is de website van Gingerbread grondig bestudeerd. Zodoende is zorgvuldig in kaart gebracht wat Gingerbread aanbiedt en hoe dit in zijn werk gaat. Tevens is er gekeken naar evaluaties van Gingerbread door alleenstaande ouders zelf. Gingerbread houdt hier zelf rapportages over bij.

Wat is Gingerbread?

Gingerbread dient als een landelijk ondersteuningsplatform voor alleenstaande ouders in het Verenigd Koninkrijk (waarbij het zich momenteel echter wel beperkt tot Engeland en Wales). Naar schatting tellen Engeland en Wales 1,6 miljoen eenoudergezinnen met thuiswonende kinderen (Office for National Statistics, 2022). Dit komt neer op ongeveer een kwart van alle gezinnen met thuiswonende kinderen in het VK. Deze gezinnen zijn de potentiële doelgroep van Gingerbread.

Het Gingerbread-model kenmerkt zich door een brede focus: de problematiek waarvoor ondersteuning aangeboden wordt, is erg uiteenlopend. Dit hulpaanbod omvat thema's als goed budgetteren, opvoeding, het regelen van de scheiding, het vinden van een nieuwe woonplek, het regelen van financiële/juridische zaken en het volgen van een opleiding. Dit is een belangrijk verschil ten opzichte van ondersteuningsplatforms die zich nadrukkelijk op één thema richten, zoals het Nederlandse platform Scheiden Zonder Schade. In het ondersteuningsaanbod van Gingerbread is aandacht voor verschillende subgroepen binnen de doelgroep van alleenstaande ouders. Voorbeelden van deze subgroepen zijn jonge alleenstaande ouders, weduwes/weduwnaars (hulp bij rouwverwerking), ouders die een opleiding willen volgen en ouders die kinderen met een beperking hebben. Tevens is er ondersteuning beschikbaar voor kinderen op thema's als rouwverwerking en het omgaan met een scheiding.

Naast deze brede focus valt ook op dat Gingerbread een grote variatie aan ondersteuningsmiddelen aanbiedt voor alleenstaande ouders. Tot deze ondersteuningsmiddelen behoren:

- **Telefonische hulplijn:** maandag t/m vrijdag bereikbaar. Deze hulplijn biedt voornamelijk advies over financiële regelingen en wetgeving waarmee ouders te maken krijgen. In het geval van een taalbarrière kan iemand aan de Hulplijn doorgeven welke taal er nodig is. In principe wordt diegene dan dezelfde dag teruggebeld voor een gesprek met een tolk. De telefonische hulplijn beantwoordt gemiddeld 9.000 telefoontjes per jaar.
- **Webchat:** maandag t/m vrijdag bereikbaar. Deze chat biedt vergelijkbare ondersteuning als de telefonische hulplijn. Cijfers over het precieze gebruik hiervan zijn niet bekend.
- **Online informatiepagina's:** antwoorden op en adviezen over veel gestelde vragen (FAQ's). Gemiddeld worden de hulppagina's op de website jaarlijks door 800.000 ouders bezocht.
- **Online forum:** 24/7 bereikbaar. Cijfers over het precieze gebruik hiervan zijn niet bekend.
- **Lokale Gingerbread-groepen:** bedoeld om samen te komen, nieuwe mensen te leren kennen en ervaringen uit te wisselen. Inmiddels bestaan er 89 Gingerbread-groepen, verspreid over Engeland en Wales.

Daarnaast lobbyt Gingerbread voor beleids- en cultuurverandering om zodoende – naast ondersteuning – ook te zorgen dat de uitgangspositie voor alleenstaande ouders blijvend verbetert. Uit de meest recente jaarverslagen van Gingerbread blijkt dat de totale jaarlijkse uitgaven aan alle bovengenoemde activiteiten gemiddeld 2,6 miljoen pond bedragen. Wanneer overige uitgaven worden meegerekend, betreft dit 2,9 miljoen pond. Gemiddeld komt ongeveer een vijfde van de inkomsten van Gingerbread voort uit overheidssteun; overige inkomsten komen voort uit particuliere donaties en opbrengsten van diverse activiteiten die Gingerbread organiseert (Charity Commission for England and Wales, 2021).

Het Gingerbread-model omvat de volgende functies:

- **'Signposting':** dit omvat de wegwijzerfunctie van Gingerbread. Ouders kunnen bij Gingerbread terecht voor informatie over bijvoorbeeld regelingen waar ze recht op hebben en specialistische organisaties die hen verder kunnen helpen. Enerzijds gaat dit via de informatiepagina op de website waar antwoorden op veel gestelde vragen naar onderwerp zijn gesorteerd. Anderzijds kunnen ouders via de telefonische hulplijn of de webchat contact opnemen met werknemers van Gingerbread. Er wordt dan eerst zorgvuldig in kaart gebracht welke problemen er spelen, en op basis hiervan wordt er doorverwezen naar de juiste organisaties.
- **Een luisterend oor:** de hulplijn en de webchat worden niet louter gepresenteerd als een manier om ouders door te verwijzen. Op de website wordt nadrukkelijk naar ouders gecommuniceerd dat deze communicatiemiddelen er ook zijn om even stoom te kunnen afblazen.
- **Praktische ondersteuning:** dit omvat de praktische adviezen die op de informatiepagina van de website aangeboden worden en die naar onderwerp worden gesorteerd, zoals advies over financiële regelingen en huisvesting. Ook de trainingen die Gingerbread aanbiedt, vallen onder deze categorie. Dit betreft trainingen die zich o.a. richten op goed budgetteren, het schrijven van goede motivatiebrieven/cv's en het voorbereiden van sollicitatiegesprekken.
- **Het bieden van lotgenotencontact:** Gingerbread benadrukt op haar website ook het belang van lotgenotencontact. Dit kan niet alleen zorgen voor een uitbreiding van het sociaal netwerk van alleenstaande ouders, maar ook voor contact met mensen die (deels) dezelfde problemen ervaren. Om dit lotgenotencontact te bieden, zet Gingerbread door het hele land lokale oudergroepen op. Ouders kunnen op de website hun postcode invoeren en krijgen dan te zien waar de dichtstbijzijnde van de

89 oudergroepen zich bevindt. De groepen worden opgezet voor én met de ouders: aan ouders die zich aanmelden, wordt ook gevraagd of ze interesse hebben om zelf een oudergroep op te zetten en te begeleiden, met ondersteuning van Gingerbread. Als ouders zich aanmelden, wordt er in principe binnen een week contact met hen opgenomen. Tevens biedt de website een online forum waar ouders verhalen en ervaringen kunnen uitwisselen.

- **Activisme:** Gingerbread probeert ook actief te werken aan het vergroten van bewustwording over problemen van alleenstaande ouders, en het veranderen van beleid en het verminderen van de problemen waar alleenstaande ouders tegenaan lopen. Dit doen ze enerzijds door onderzoeken uit te laten voeren naar problematiek die alleenstaande ouders raakt. Anderzijds doen ze dit door samenwerkingsverbanden aan te gaan met diverse organisaties en actief te lobbyen bij de overheid. Tevens heeft Gingerbread financiële ondersteuning geboden bij rechtszaken tegen overheidsinstanties.

Het Gingerbread-model in de Nederlandse context

Het aandeel alleenstaande oudergezinnen in Engeland en Wales, komt net als in Nederland neer op ongeveer een kwart van alle gezinnen. De problematiek van de alleenstaande ouders op wie Gingerbread zich richt, betreft zeer vergelijkbare problematiek als de problematiek die speelt bij alleenstaande ouders in Nederland: financiële problematiek, opvoedproblematiek, isolement en eenzaamheid zijn allemaal voorbeelden van problemen die zowel door Gingerbread in Engeland en Wales, als in Nederlandse onderzoeken veelvuldig worden genoemd. Ook in de obstakels waarmee alleenstaande ouders te maken krijgen, zijn overeenkomsten te herkennen. Zowel in het VK als in Nederland hebben zich problemen voorgedaan met financiële overheidsregelingen en in beide landen vormt de beschikbaarheid/betaalbaarheid van kinderopvang een drempel voor ouders om aan het werk te gaan/blijven.

Uit een evaluatierapport van Gingerbread (Frost, 2019) blijkt dat ouders de telefonische hulplijn zeer positief beoordelen, en daarbij met name het persoonlijke contact erg waarderen. Naast dat dit emotionele steun en troost biedt, leiden de telefoongesprekken er ook toe dat ouders geattendeerd worden op oplossingen en mogelijkheden die ze aanvankelijk niet verwachtten toen ze belden. Kritische noten betreffen de lange wachttijden voor de hulplijn en de beperkte beschikbaarheid buiten reguliere kantoor-tijden, wanneer de meeste ouders tijd hebben om te bellen. Gingerbread heeft geprobeerd dit deels te ondervangen door de bereikbaarheid van de hulplijn op woensdagen te verlengen tot 19:00 uur. De drukte bij de hulplijn wordt deels ondervangen door de informatiepagina op de website die zelfhulp mogelijk maakt. Uit de evaluatie blijkt dat ouders vaak eerst de hulplijn spreken, terwijl later blijkt dat ze veel zelf hadden kunnen regelen via de informatiepagina. Ook andere communicatiemiddelen, zoals een webchat, kunnen de telefonische hulplijn ontlasten.

De alleenstaande-oudergroepen die Gingerbread organiseert, worden tevens hoog gewaardeerd vanwege de emotionele steun die ouders hieruit halen en de uitbreiding van het sociaal netwerk die deze groepen kunnen opleveren (Woods & Jones, 2019). De beschikbaarheid en de kwaliteit van de alleenstaande-oudergroepen worden echter als wisselend beoordeeld, mede doordat ouders dit zelf op vrijwillige basis opzetten en runnen. Ouders vinden dat de begeleiding van vrijwilligers die deze groepen opzetten beter zou kunnen. Verbetering zou volgens hen kunnen leiden tot meer diepgang bij deze oudergroepen, waardoor groepen bijvoorbeeld ook zouden kunnen gaan dienen als een manier om banen te vinden.

Als we de kritiekpunten van ouders bundelen tot aandachtspunten, dan zijn dat:

- De vindbaarheid van het landelijke punt: volgens ouders is er nog te weinig sprake van doorverwijzingen naar Gingerbread door lokale zorginstanties en huisartsen.
- De bereikbaarheid van de dienstverlening.
- Het vanuit het landelijk punt bijdragen aan de professionaliteit van de lokale lotgenotengroepen.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Ervaringen uit de praktijk

3

3 Ervaringen uit de praktijk

3.1 Interviews met alleenstaande ouders

In totaal is er gesproken met negen alleenstaande moeders die gezamenlijk een heterogene groep vormden qua leeftijd, culturele achtergrond, opleidingsniveau, arbeidsparticipatie, omgangsregeling met de ex-partner, aantal kinderen en leeftijden van de kinderen. Vanwege het ontbreken van meer gedetailleerdere achtergrondkenmerken van de moeders, hebben we geen duidelijk zicht op hoe deze groep zich verhoudt tot de in het vorige hoofdstuk beschreven groep alleenstaande ouders. Een deel van de alleenstaande ouders stond er helemaal alleen voor, terwijl anderen nog wel een omgangsregeling of zelfs een co-ouderschapsregeling hadden met hun ex-partner. Het merendeel van de gesproken moeders ontvangt geen alimentatie voor de kinderen. De werving van de alleenstaande ouders verliep via lokale initiatieven waarmee we gesproken hebben en via een bericht op de Facebookpagina van stichting Single SuperMom. We hebben voor dit onderdeel niet gesproken met alleenstaande vaders. Sommige van de lokale initiatieven waarmee we hebben gesproken bieden ook hulp aan vaders, maar gaven aan voor het overgrote deel moeders te ondersteunen omdat vaders zich in mindere mate bij hen aanmelden.

Ervaren obstakels en ondersteuningsbehoeften

Financiën zijn beperkt

Qua moeilijkheden die gepaard gaan met het alleenstaand ouderschap staan financiën bovenaan. Alle respondenten geven aan dat dit een probleem is. Niet allemaal hebben ze hier in dezelfde mate last van, maar geen van allen heeft helemaal geen zorgen rondom dit thema. De redenen die genoemd worden waardoor de ouders met wie is gesproken in een benarde financiële situatie terechtkwamen, zijn: het niet of erg weinig ontvangen van financiële steun van de ex-partner, het niet kunnen aanvragen van een uitkering en het niet in aanmerking komen voor een sociale huurwoning omdat er net te veel spaargeld is óf omdat ze nét boven de hieraan verbonden inkomensgrens zitten, en het niet méér kunnen werken in verband met de daaruit voortvloeiende kostenpost voor de kinderopvang. Met dit laatste doelen de ouders (met een inkomen lager dan €26.066) op het gegeven dat 96 procent van de kinderopvangkosten vergoed worden, maar vier procent niet.² Bovendien is het zo dat er tot aan een maximum tarief per uur vergoed wordt, waardoor – indien het tarief van de betreffende opvanglocatie hoger is – er een bedrag zal zijn waar geen kinderopvangtoeslag tegenover staat. In sommige gemeenten bestaat een regeling waardoor voor niet-werkende ouders deze eigen bijdrage van vier procent door de gemeente vergoed wordt, maar gemeenten zijn hiertoe niet verplicht dus wordt deze regeling niet overal ingezet. Dit verschil tussen gemeenten leidt in sommige gevallen tot een verongelijkt gevoel waarbij een ouder uit de ene gemeente deze kosten zelf zou moeten dragen en een ouder uit een naastgelegen gemeente deze kosten vergoed kan krijgen. In het meest recente coalitieakkoord ‘Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst’ dat in december 2021 gepresenteerd is, stond beschreven dat er in de komende jaren een fundamentele herziening van de kinderopvangtoeslag doorgevoerd zal worden. De vergoeding van de kinderopvang zal in stappen tot 95 procent voor werkende ouders vergoed worden. Dit zou betekenen dat de eigen bijdrage van een deel van de door ons gesproken moeders stijgt van vier procent naar vijf procent. Op Prinsjesdag 2022 is echter bekend gemaakt dat alle ouders, ongeacht inkomen, 96 procent van de kinderopvangkosten vergoed krijgt vanaf 2025. Sommige ouders kunnen ook niet méér werken omdat zij gedeeltelijk of volledig zijn afgekeurd vanwege lichamelijke of psychische klachten. Er wordt een groot aantal problemen genoemd die voortvloeien uit de krappe financiën: schulden, huisvestingsprobleem, stress, opvoedproblemen. Hierdoor hebben veel van de vrouwen met wie is gesproken het gevoel dat ze oververmoeid zijn omdat ze alle ballen hoog moeten houden en daarbij niet genoeg ondersteund worden. De vrouwen hebben het gevoel dat hun exen (evenals de samenleving in het algemeen) denken dat alleenstaanden erg veel financiële hulp krijgen van de staat, maar bij de vrouwen heerst juist het tegenovergestelde idee: ze ontvangen wel financiële steun, maar dit is bij lange na niet genoeg. Het zou natuurlijk kunnen zijn dat de vrouwen het bestaan van sommige regelingen niet kennen en uit de gesprekken blijkt dit in sommige gevallen ook zo te zijn: niet alle vrouwen zijn goed op de

² De redenen die hier genoemd worden hebben de ouders zelf gemeld. Een snelle berekening waarbij we uitgaan van de maximumprijs die momenteel vergoed wordt voor dagopvang (€8,50) leert ons dat ouders die 4% eigen bijdrage moeten betalen €0,34 per uur eigen bijdrage verschuldigd zijn. Bij een verplichte afname van 11 uur op een dag, komt dit neer op €3,74 eigen bijdrage per dag. Indien de opvang een hoger uurtarief hanteert, valt dit bedrag dat voor eigen rekening komt hoger uit.

hoogte van de regelingen die er zijn om hen (financieel) te ondersteunen. Tot slot is er bij een aantal vrouwen onbegrip over de verschillen die bestaan in financiële regelingen tussen gemeenten: in sommige steden bestaat een pas waarmee alleenstaanden met een krappe beurs korting kunnen krijgen, terwijl dit in andere steden onbekend is. Deze gemeentelijke verschillen ontstaan doordat gemeenten hun minima- of armoedebeleid verschillend inrichten en er verschillende criteria gesteld worden aan het verstrekken van bijzondere bijstand. Deze verschillen leiden tot frustratie bij alleenstaande ouders die merken dat in naastgelegen gemeenten meer ondersteuning wordt geboden. De regelingen in de eigen gemeente zijn ook niet altijd even bekend bij alleenstaande ouders, noch bij alle eerstelijnszorgverleners zoals sociale wijkteams. Een deel van de wel bestaande ondersteuning voor alleenstaande ouders wordt dus niet gevonden.

Opvoeden in je eentje is een uitdaging

Zoals ook uit de literatuur blijkt, is de opvoeding een groot issue van alleenstaande ouders. Dit uit zich op verschillende manieren: onzekerheid over de opvoeding (strategie) vanwege het niet hebben van een partner met wie dit besproken kan worden, maar ook het juist wel weten hoe het zou moeten maar hier niet in slagen vanwege een ex-partner die hier anders over denkt.

Een omvangrijk sociaal netwerk ontbreekt

Een ander groot thema is het ontbreken van een sociaal netwerk. Er is grote behoefte bij de doelgroep om in contact te komen met andere ouders, maar dit is er niet óf het is niet goed genoeg vindbaar. De vrouwen geven aan dat als dit netwerk er wel zou zijn, zij hieraan vragen zouden willen stellen rondom de opvoeding of het omgaan met ex-partners, maar ook zouden zij het sociaal netwerk willen gebruiken om af en toe op de kinderen te passen, bv. bij ziekte. De dagen waarop ouders ziek zijn, zijn erg zwaar omdat er niemand anders de zorg voor de kinderen even over kan nemen.

Er heerst wantrouwen jegens hulpverlening

Een ander voor veel vrouwen zeer herkenbaar probleem is wantrouwen en angst tegenover hulpverlening. De angst dat de kinderen misschien uit huis geplaatst worden als je eerlijk bent over je ondersteuningsbehoefte leeft altijd. Het merendeel van de vrouwen ervaart ook veel wantrouwen jegens hen: er wordt meteen actie ondernomen op de belangen van het kind en er wordt direct over de moeder geoordeeld. Vrouwen worden in die gevallen dus vooral als moeder gezien en niet als persoon in zichzelf. Alle vrouwen zeggen dat het fijner zou zijn als er met ze meegedacht wordt in plaats van wordt geoordeeld en dit gevoel is er nu niet. Een ander aan de hulpverlening gerelateerd probleem zijn de lange wachtlijsten. Het gaat hier dan bijvoorbeeld om psychische hulp voor moeder en soms ook voor de kinderen. Er zijn zulke lange wachtlijsten dat ouders de moed soms opgeven en het zelf proberen te boven te komen. Bovendien zijn ouders terughoudend met het inschakelen van hulp, omdat ze het gevoel hebben de hulpverlening hiermee lastig te vallen, met andere woorden: ze betwijfelen of hun problemen het wel rechtvaardigen dat ze daarvoor hulpverlening inschakelen.

Aanbod vooral gericht op kinderen, minder op ouders

Zoals hierboven beschreven is het gevoel van de ouders dat er meteen actie wordt ondernomen op de belangen van het kind en minder op die van de ouders; over deze laatste wordt voornamelijk geoordeeld is het idee. Dit uit zich ook in het aanbod dat er is voor kinderen van alleenstaande ouders die het financieel zwaar hebben: er is vrij veel aandacht voor het (mentale) welzijn van de kinderen, maar veel minder voor dat van de ouders. Ouders zouden ook graag gezond willen blijven door bijvoorbeeld gefinancierd naar de sportschool te kunnen (net als aan kinderen wordt aangeboden) en ook ouders hebben tijd nodig om even op te laden tussen alle bezigheden door. Deze regelingen zijn er nu te weinig in de optiek van alleenstaande ouders. De ouders zouden wellicht een beroep kunnen doen op de bijzondere bijstand, maar dan moet wel goed aangetoond worden dat het gaat om aantoonbare, onvoorziene en noodzakelijke kosten die niet op een andere manier vergoed kunnen worden. Ook hier blijkt dat de regelingen en mogelijkheden die er soms, met name op lokaal niveau, wel zijn, niet goed bekend zijn bij deze doelgroep.

Ideeën over en input voor landelijk eenouderpunt

Algemene informatievoorziening met als belangrijkste focussen: financiën en opvoeding

De ideeën, wensen en behoeften die de vrouwen hebben ten aanzien van het eenouderpunt vloeien logischerwijs voort uit de hierboven besproken ervaren problematiek. Zo hebben zij veelal behoefte aan informatievoorziening rondom financiën, opvoeding en welzijn. Qua financiën zouden zij het waarderen als er een centraal punt komt waarop alle landelijke regelingen (van het rijk, stichtingen of organisaties) waar zij of hun kinderen eventueel recht op hebben vermeld staan. Er bestaat dus een grote wens aan overzicht en volledigheid. Qua opvoeding wordt er gedacht aan informatievoorziening (bv. hoe te handelen bij bepaald gedrag).

Doorverwijzing naar lokale context

Omdat veel van de financiële steuntjes in de rug binnen de lokale context beschikbaar zijn, zou het digitale landelijke eenouderpunt gebruikt kunnen worden als landingspagina alvorens naar de lokale context doorverwezen wordt. Dit zou volgens de ouders kunnen door bijvoorbeeld de postcode in te voeren. Op die manier kunnen ouders achterhalen wat er allemaal in hun omgeving aan ondersteuning geboden wordt. Deze wens geeft aan dat de mogelijkheden die er bestaan binnen de eigen gemeente om persoonlijke situaties te bespreken, bijvoorbeeld via sociale wijkteams, niet altijd gevonden worden door alleenstaande ouders.

Toegang tot online en offline hulp

Naast informatievoorziening hebben de alleenstaande ouders ook behoefte aan contactmogelijkheden om persoonlijke situaties te bespreken. Er wordt dan bijvoorbeeld gedacht aan een telefonische hulplijn met hulpverleners of ervaringsdeskundigen op verschillende thema's, maar in de landelijke en lokale context ook aan het organiseren van workshops en webinars waar je als ouders met opvoedvraagstukken terechtkunt, of aan assertiviteitstrainingen. Ook het verschaffen van telefoonnummers of adressen waar je binnen kan lopen voor vragen zou erg gewaardeerd worden. Een deel van de vrouwen bespreekt problemen liever in persoon dan digitaal. Dit kan in de optiek van de vrouwen dan gezien worden als een soort tussenvorm tussen het sociale netwerk (dat vaak niet aanwezig is) en het inschakelen van hulpverlening.

Lotgenotencontact

Bij een deel van de door ons gesproken ouders bestaat behoefte om met andere ouders in contact te treden. Dit zou digitaal bijvoorbeeld kunnen door middel van een forum of fysiek door middel van het organiseren van lotgenotenbijeenkomsten binnen de eigen gemeente. Het doel hiervan is vooral het bieden van een luisterend oor, waar de vrouwen behoefte aan hebben.

Tot slot worden de volgende randvoorwaarden genoemd: het borgen van de privacy; het gebruik van eenvoudige taal en het serieus genomen worden en niet afgerekend worden op problemen wanneer deze gemeld worden.

3.2 Interviews met gemeenten

Voor dit onderzoek hebben we gesproken met acht gemeenten van verschillende omvang: twee grote gemeenten, vijf middelgrote gemeenten en twee kleine gemeenten, die we geselecteerd hebben op basis van de huishoudsamenstelling in de gemeenten zodat we zeker wisten dat er binnen deze gemeenten een doelgroep van eenoudergezinnen is en daarmee dus ook een ondersteuningsbehoefte. De gemeenten zijn geografisch verspreid over het land. Het verschil tussen gemeenten welke beleidsmedewerkers zich zodanig met alleenstaande ouders bezighielden dat ze hier genoeg kennis over in huis hadden om het gesprek met ons hierover te voeren. Bij de meeste gemeenten betrof dit beleidsmedewerkers van de afdeling Werk en Inkomen, of de afdeling Jeugd. De bevindingen uit de interviews moeten gelezen worden met deze vertegenwoordiging van beleidsafdelingen in het achterhoofd, aangezien dit de beleidsmatige invalshoek beïnvloedt waarmee op de vragen is geantwoord. Zie de bijlage voor een overzicht van de gemeenten en de beleidsterreinen van de geïnterviewden.

Binnen geen enkele van de geïnterviewde gemeenten is ondersteuning voor alleenstaande ouders een op zichzelf staand beleidsthema, ondergebracht binnen één bepaalde portefeuille. In plaats daarvan is er binnen gemeenten sprake van generiek beleid vanuit verschillende afdelingen, waar alleenstaande ouders als een van de doelgroepen onder vallen (bijvoorbeeld beleid op het vlak van inkomen, jeugd of complexe scheidingen). Qua reeds geboden ondersteuning voor alleenstaande ouders noemt iedere gemeente de inkomensondersteuning (zoals de minimaregelingen) en gemeentelijke tegemoetkoming in de kosten van de kinderopvang. Deze laatste heeft tot doel om te voorkomen dat de eigen bijdrage van de kinderopvang een drempel vormt voor ouders om (meer) te gaan werken. De afdeling Werk en Inkomen binnen gemeenten is tevens de afdeling waarlangs gemeenten de meeste alleenstaande ouders in beeld krijgen. De verklaring hiervoor is volgens gemeenten simpelweg dat de ouders voor hun inkomen afhankelijk zijn van de gemeente: zodra er ernstige inkomensproblematiek speelt, moeten ouders wel bij de gemeente aankloppen voor hulp.

Herkenbaarheid van eerder genoemde knelpunten en behoeften

Alle gemeenten herkennen zich in het beeld dat uit de deskstudie naar voren komt met betrekking tot de typen problematiek waar alleenstaande ouders voornamelijk mee kampen. Financiële problematiek, opvoed- en emotionele problematiek en het gebrek aan een sterk sociaal netwerk kwamen in alle gesprekken aan bod als veel voorkomende zorgen van alleenstaande ouders, van wie sommige zeer complexe scheidingen achter de rug hebben. Financiële problematiek wordt door de gemeenten vaak als eerste gesignaleerd, gevolgd door problemen die daaruit voortvloeien (bv. opvoedproblematiek). Er wordt veel genoemd dat mensen doorgaans eerst hun financiële problematiek moeten oplossen, voor ze aan de rest toekomen. Het door de ouders genoemde knelpunt van de betaalbaarheid/toegankelijkheid van de kinderopvang wordt ook herkend door de gemeenten. Gemeenten beamen dat dit voor alleenstaande ouders vaak een drempel is om (meer) te gaan werken. Op dit punt is zeker winst te behalen, omdat de gemeenten ook merken dat ouders niet altijd op de hoogte zijn van gemeentelijke regelingen hieromtrent, zoals bijvoorbeeld het voor de rekening nemen van de eigen bijdrage. De matching en communicatie tussen de vraag (vanuit de alleenstaande ouders) en het aanbod (van de gemeenten) kan dus beter. De gemeenten erkennen dat een overzicht van bestaande financiële regelingen niet bestaat en dat ouders hun informatie bij elkaar moeten sprokkelen. De gemeenten herkennen zich ook in het door de ouders genoemde punt dat gemeentelijk beleid zelden expliciet toegespitst is op alleenstaande ouders (m.u.v. beleid op het gebied van complexe scheidingen, zoals een gemeentelijk scheidingsloket en het voeren van scheidingsgesprekken), maar veelal op de kinderen. De minimaregelingen die er zijn verzorgen bijvoorbeeld wel gratis sportlessen voor de kinderen, maar niet voor de ouders.

In alle gemeenten – ongeacht gemeentegrootte – wordt financiële problematiek ervaren als de meest voorkomende vorm van problematiek onder alleenstaande ouders. Het type regelingen dat hierop wordt ingezet, komt tevens in grote mate overeen. Een belangrijk verschil is wel dat grote gemeenten meer slagkracht hebben om de beschikbare voorzieningen onder de aandacht van de doelgroep te brengen. Deze gemeenten doen dat bijvoorbeeld door initiatieven op te zetten of te subsidiëren die in wijken inloospreekuren organiseren, waar vanuit ouders doorverwezen kunnen worden. Sommige kleinere gemeenten zijn door capaciteitsproblemen of financiële beperkingen niet tot dergelijke voorlichtingsactiviteiten in staat. Hierdoor is de vindbaarheid van dergelijke gemeentelijke voorzieningen in verschillende gemeenten nog een issue.

Aanvullingen vanuit de gemeenten

Vrijwel alle knelpunten die naar voren kwamen uit de deskstudie en uit de gesprekken met de ouders worden door de gemeenten herkend. Als aanvulling hierop noemen zij nog het probleem van huisvesting: nadat partners uit elkaar gaan of wanneer een partner overlijdt, is huisvesting soms een probleem. Doordat er weinig betaalbare woningen beschikbaar zijn, is het voor sommige ouders niet mogelijk om in dezelfde stad of hetzelfde dorp te blijven wonen. Dit werd met name door een Randstadgemeente als probleem ervaren, aangezien de huizenprijzen in deze gemeente aanzienlijk hoger zijn dan gemiddeld. Ook stellen gemeenten dat initiatieven omtrent lotgenotencontact nog vaak ontbreken. Ze weten dat de behoefte bestaat, maar veel gemeenten weten niet hoe ze dit lokaal zouden kunnen faciliteren of ze

weten niet of dit (in bepaalde stadsdelen) al wordt gefaciliteerd. Ze reageren enthousiast wanneer dit als een mogelijk instrument van een digitaal landelijk eenouderpunt genoemd wordt.

Verwachtingen van gemeenten over het eenouderpunt

Wegwijzerfunctie

Het enthousiasme vanuit gemeenten voor een landelijk digitaal eenouderpunt varieert. Waar sommige gemeenten een duidelijke toegevoegde waarde zien, zijn andere gemeenten sceptischer over de mate waarin het effectiever zou zijn dan de gemeentelijke ondersteuning die er al bestaat. Zo heeft een grote gemeente al een groot ondersteuningsaanbod, waardoor landelijke ondersteuning naar eigen zeggen weinig toevoegt ten opzichte van de ondersteuning die ouders dicht bij huis kunnen krijgen. Ook sommige middelgrote en kleine gemeenten beschikken al over een breed ondersteuningsaanbod, maar desondanks zien deze gemeenten veelal alsnog wel enige meerwaarde in landelijke ondersteuning.

Alle gemeenten zien meerwaarde – zij het in wisselende mate – in de wegwijzerfunctie die een centraal eenouderpunt zou kunnen hebben. Deze wegwijzerfunctie wordt vaak uitgelegd als ‘het bieden van een lokale kaart’, waarmee ouders snel kunnen vinden wat er bij hen in de buurt aan hulp en ondersteuning beschikbaar is. De meeste gemeenten erkennen dat deze informatie omtrent gemeentelijke en lokale voorzieningen nu soms niet goed vindbaar is voor ouders. Dit leidt ertoe dat alleenstaande ouders soms pas bij de gemeente in beeld komen als problemen al aan het escaleren zijn. Een duidelijk voorbeeld hiervan – dat door meerdere gemeenten wordt genoemd – is dat van complexe scheidingen. Hierbij komt het geregeld voor dat gemeenten gezinnen soms pas in beeld krijgen als het welzijn van partners en kinderen al in het geding is. Enerzijds leidt dit ertoe dat gezinnen niet tijdig de hulp krijgen die ze nodig hebben, en anderzijds krijgen gemeenten ouders daardoor niet in beeld, waardoor ze ook zelf hun doorverwijzende functie niet kunnen vervullen. Als oplossing denken gemeenten dat deze wegwijzerfunctie bewerkstelligd zou kunnen worden via een doorklikfunctie op de algemene website, waarna je op een pagina komt die informatie verschaft over een specifieke stad of regio. De meerwaarde van een eenouderpunt wordt dus nadrukkelijk gezien in ouders de weg wijzen naar aanbod op lokaal niveau. Deze meerwaarde wordt vooral ervaren door middelgrote en kleine gemeenten die in sommige gevallen aangeven beperkte promotiemiddelen te hebben. Een landelijk steunpunt zou volgens deze gemeenten meer slagkracht hebben als het gaat om de promotie van bepaalde voorzieningen.

Lotgenotencontact

Verschillende gemeenten noemen het belang van lotgenotencontact voor alleenstaande ouders en zien dit als iets wat een landelijk steunpunt zou kunnen bieden. Anders dan bijvoorbeeld inkomensondersteuning en opvoedondersteuning, zien veel gemeenten dit als een terrein waar zij zelf nog niet zo veel op aanbieden. Een grote gemeente heeft dit uitbesteed aan een organisatie en enkele andere gemeenten hebben dit gekoppeld aan kinderspeeldagen die georganiseerd worden. Over het algemeen hebben gemeenten echter niet echt een goed beeld van hoe ze dergelijk lotgenotencontact – bijvoorbeeld in lokale oudergroepen – op zouden kunnen zetten. Op een constructie zoals bij Gingerbread, beschreven in paragraaf 2.2, wordt door gemeenten over het algemeen enthousiast gereageerd.

Informatie-uitwisseling voor gemeenten en ketenpartners

Alle gemeenten geven aan behoefte te hebben aan een informatiepunt waar gemeenten en ketenpartners onderling kennis en informatie kunnen delen. Zo blijkt uit een interview dat de desbetreffende gemeente samenwerkt met Villa Pinedo, een organisatie die veel specialistische kennis in huis heeft over kinderen van gescheiden ouders. Deze samenwerkingspartner biedt deze gemeente bepaalde kennis en tools die ook voor andere gemeenten van nut zouden kunnen zijn. Naast het uitwisselen van specialistische informatie wordt in sommige gesprekken ook het uitwisselen van ‘best practices’ als een behoefte genoemd. Een concreet voorbeeld hiervan uit een van de gesprekken is de mogelijkheid om als gemeente van andere gemeenten te kunnen leren als het gaat om het soort hulptrajecten dat je inkoop voor ouders. Het gemakkelijk kunnen opzoeken van wat andere gemeenten voor deze doelgroep doen, wordt door deze gemeente gezien als waardevol, omdat dit ertoe kan leiden dat je als gemeente op mogelijkheden gewezen wordt die nog niet bekend waren. Gevraagd naar de concrete invulling van deze

kennisuitwisselingsfunctie vinden meerdere gemeenten dat een digitaal eenouderpunt ook een door-klikfunctie voor gemeenten zou moeten bevatten. Aan de hand van die door-klikfunctie zouden gemeenten dan op een apart deel van de website kunnen komen, waarop informatie te vinden is die specifiek voor gemeenten bedoeld is.

Randvoorwaarden en de rol van de gemeente

Als randvoorwaarden worden laagdrempeligheid, anonimiteit en de verbinding met de lokale context genoemd. Er zijn grote verschillen tussen gemeenten in de mogelijkheden die zijn zien voor een centrale verwijzing op een landelijke website naar het lokale ondersteuningsaanbod. Dat heeft te maken met verschillen in overzicht over dat aanbod op het lokale niveau zelf, de benodigde capaciteit om de verbinding tussen lokaal en landelijk niveau up-to-date te houden en de frequente aanpassingen in het lokale aanbod. Er zijn echter ook middelgrote en kleine gemeenten die deze optie minder als een probleem zien, aangezien een dergelijke sociale kaart binnen hun gemeente al bijgehouden wordt voor de gemeente als geheel. Contact onderhouden met een landelijk eenouderpunt zou volgens deze gemeenten om deze reden makkelijker ingebed kunnen worden. Er leven nog wel vragen rondom de regelmaat waarmee er contact zou moeten zijn met een contactpersoon. Maandelijks contact wordt door vrijwel alle gemeenten als te belastend ervaren: liever spreken zij over ieder kwartaal of ieder jaar. Tevens wordt geopperd dat er op regionaal niveau iemand aangesteld zou kunnen worden die dit voor meerdere gemeenten kan doen. Een mogelijk probleem dat hieromtrent genoemd wordt, is dat gemeentelijke regelingen snel kunnen veranderen, waardoor informatie op een eenouderpunt al snel verouderd raakt. Een grote gemeente stelde daarom dat een eenouderpunt wellicht handiger in te richten is voor bijvoorbeeld opvoedadvies of advies omtrent omgangsregelingen, dan voor financiële regelingen die vaker gewijzigd worden.

Gemeenten zien ook een rol voor zichzelf weggelegd met betrekking tot het onder de aandacht brengen van het landelijk eenouderpunt bij ouders en samenwerkingspartners. De bereidheid om financieel bij te dragen is erg wisselend: een aantal gemeenten ziet hier geen mogelijkheden toe. Andere gemeenten willen wel iets betalen maar niet structureel vanwege financiële tekorten, en nog weer andere gemeenten zouden wel structureel willen bijdragen mits blijkt dat het eenouderpunt ook echt wat oplevert. Over het algemeen is dit laatste een voorwaarde die alle gemeenten hanteren en we begrijpen dat dit een paradoxale situatie is: zonder bij te dragen, is het onmogelijk om te achterhalen wat het oplevert.

3.3 Interviews met lokale initiatieven

We hebben gesproken met zeven lokale initiatieven die zich binnen een bepaalde regio of (door middel van digitalisering) landelijk inzetten voor onder anderen alleenstaande ouders. Het doel van deze gesprekken is het verkrijgen van goed zicht op de ondersteuningsbehoeftes van alleenstaande ouders en het verkrijgen van kennis van wat lokale eenouderinitiatieven al doen en wat daarvan geleerd kan worden en waarin het rijk een ondersteunende rol zou kunnen spelen (middels een landelijk eenouderpunt). De initiatieven waarmee we gesproken hebben zetten zich allemaal in voor alleenstaande ouders (meestal moeders), waarbij soms additionele criteria aan de doelgroep gesteld worden, zoals leeftijd, gebruikmakend van bijstandsregeling of het hebben van schulden. De doelen van deze initiatieven variëren: sommige focussen op de toeleiding naar werk, andere op empowerment door middel van het verbeteren van vaardigheden (zoals het Nederlandse taalniveau, het overwinnen van onzekerheid, zelfredzamer worden). Enkele van de lokale initiatieven weigeren vrouwen met ggz-gedragsproblematiek of met agressie. De kanalen via waar de vrouwen in contact komen met de lokale initiatieven verschilt: soms via de gemeente, maar vaker via een eigen zoektocht online, via mondelinge reclame, via de poh-ggz van de huisarts of via advertenties in een lokaal blad.

Herkenbaarheid van eerder genoemde knelpunten en behoeften

Alle reeds genoemde knelpunten worden duidelijk herkend door de lokale initiatieven. Zij beamen dat financiële moeilijkheden zeer vaak voorkomen bij alleenstaande ouders en dat dit resulteert in moeilijkheden op andere vlakken, zoals stress en psychische klachten. Ook de toegankelijkheid van de kinderop-

vang wordt als groot obstakel gezien dat mogelijke oplossingen in de weg staat: geen (kennis over) regelingen omtrent kinderopvang betekent geen tijd om te werken, wat de ouders afhankelijk maakt van uitkeringen. Lokale initiatieven herkennen het beeld dat ouders niet altijd weten welke regelingen er allemaal bestaan om hen te helpen. Bovendien geven zij aan dat ook andere partijen binnen gemeenten, zoals bijvoorbeeld sociale wijkteams, hier niet altijd van op de hoogte zijn. Betere informatievoorziening beperkt zich dus niet enkel in de richting van de ouders, maar ook richting andere hulpverlenende partijen.

Aanvullingen vanuit de lokale initiatieven

Het merendeel van de lokale initiatieven stelt dat het taalvaardigheidsniveau van een substantieel deel van de groep die zij bedienen laag is. Dit houdt in dat veel informatie die aan deze groep aangeboden wordt te talig is. De laaggeletterdheid van een deel van de vrouwen vormt een obstakel tussen de geboden hulp en de vrouwen zelf. Ook noemen zij schaamte als hindernis die vrouwen moeten overwinnen om hulp te accepteren/ontvangen. Sommige vrouwen zijn erg getraumatiseerd, hebben een laag zelfbeeld en weinig zelfvertrouwen. Zij beschouwen het als een taboe om over hun problemen te praten en hier hulp voor te vragen. Een ander knelpunt dat zij in de praktijk veel tegenkomen, is dat als een moeder werk hebben, het dan in lang niet alle gevallen gaat om een stabiele, duurzame baan, maar vaak om een flexibel arbeidscontract of een 0-urencontract. Hiermee wordt de onzekerheid in het bestaan alleen maar groter.

Verwachtingen van lokale initiatieven over het eenouderpunt

Een van de belangrijkste zaken voor als er een eenouderpunt komt, is dat deze te begrijpen is voor de doelgroep. Dit houdt in dat het laagdrempelig toegankelijk moet zijn, zonder te ingewikkeld of te talig te worden. Laaggeletterdheid komt veel voor onder alleenstaande ouders, in het bijzonder als de ouder niet in Nederland is geboren, maar juist voor die groep is de huidige ondersteuning nu ondermaats. Het is dus van belang om hen aan te spreken via het landelijke eenouderpunt. De initiatieven wijzen er unaniem op dat vrouwen zich niet veroordeeld moeten voelen op het moment dat zij via het eenouderpunt vragen naar hulp. De vrouwen kampen over het algemeen met grote onzekerheden en sommigen hebben zelfs angst voor instanties, wat ze er regelmatig van weerhoudt om hulp te vragen. De lokale initiatieven benadrukken daarom dat de site of de hulpverlening die eventueel hieruit voortkomt, niet oordelend moet zijn maar juist empathisch en begripvol. De ouders ervaren al te veel stigma's en daar moet dit eenouderpunt niet aan bijdragen.

Meerwaarde en randvoorwaarden

Inhoudelijk zien de initiatieven vooral meerwaarde in een landelijk eenouderpunt als goed bekend wordt gemaakt bij de doelgroep dat ze daar informatie kunnen vinden over verschillende thema's en verzoeken tot hulp kunnen plaatsen. Deze bekendheid zou bijvoorbeeld met een campagne gegeneerd kunnen worden. Het is volgens de uitvoerders van lokale initiatieven ook belangrijk dat er een doorverwijsmogelijkheid komt via het overkoepelende punt naar de lokale context. Op die manier draagt het punt bij aan ontsnippering van informatie. Verwacht wordt dat de zoekopdrachten van de ouders en de (hulp)vragen die binnenkomen voornamelijk betrekking hebben op de thema's financiën (schulden), scheiding, opgroeien en opvoeden, relaties, werk, huisvesting, lotgenotencontact, gezondheid/sport/vrije tijd. Voor uitvoerders die werken met de doelgroep zou het fijn zijn als er een pagina komt waarop *best practices* makkelijk met elkaar gedeeld kunnen worden, zodat niet iedereen het wiel steeds opnieuw hoeft uit te vinden. Het allerbelangrijkste echter is het teweegbrengen van een cultuuromslag: alle lokale initiatieven die wij hebben gesproken denken dat het in het voordeel voor de ouders zou zijn als het alleenstaand ouderschap genormaliseerd wordt (minder stigma).

Randvoorwaarden

De initiatieven benoemen het leggen van contacten met een breed scala aan organisaties als een randvoorwaarde. Op die manier kan de kennisbundelende rol goed vervuld worden én wordt de kans vergroot dat de doorverwijzing ook echt opgepakt wordt en niet een tijd blijft liggen. Na een hulpverzoek is het van groot belang dat er direct actie wordt ondernomen en er binnen afzienbare tijd contact opgenomen wordt met de betreffende ouder.

3.4 Interviews met landelijke voorbeeldplatforms

Voor dit onderzoek hebben we gesproken met drie landelijke voorbeeldplatforms, zie de bijlage voor een overzicht. Een van de personen betrokken bij deze platforms suggereert het opzetten van een overkoepelende pagina, waarna door middel van het invoeren van de postcode doorverwezen kan worden naar de lokale gemeentelijke instanties. Dit zou van grote meerwaarde zijn, omdat de informatie nu te versnipperd is en het te veel afhankelijk is van de zoektocht van ouders zelf. Het liefst staat er bij de genoemde lokale instanties ook een contactpersoon die benaderd kan worden en die bij voorkeur ook binnen afzienbare tijd reageert. De overheid stuurt aan op zelfredzaamheid, maar de platforms laten ons weten dat mensen minder zelfredzaam zijn dan vaak gedacht wordt. Om mensen met vraagstukken in de juiste richting te begeleiden, zou het nuttig zijn om feitelijke procesinformatie te verschaffen, dus de beschikbaarstelling van een stappenplan voor burgers als hulp bij verschillende problemen, bijvoorbeeld een uitleg over welke partijen er nodig zijn bij het oplossen van problemen X en Y en bij welke partij als eerste aangeklopt kan worden. Om dit goed te kunnen faciliteren is afbakening van de doelgroep erg belangrijk. Dat helpt bij het maken van keuzes in de informatie die wel en niet aangeboden wordt, maar ook bij het bereiken van de doelgroep. Dit laatste is soms lastig omdat mensen zich schamen, te trots zijn om hulp te vragen, niet weten dat er hulp is, of denken dat zij niet in aanmerking komen voor hulp. Een van de platformen geeft ook expliciet aan dat ze veel moeite hebben met het bereiken van de doelgroep, wat het punt van de ouders versterkt waarin zij zeggen niet op de hoogte te zijn van alle bestaande regelingen die er vanuit die platformen zijn voor hen en hun kinderen. Het zou wenselijk zijn als er informatie bijgehouden kan worden over de achtergrondkenmerken van bezoekers van de website. Op die manier wordt het inzichtelijk welke bezoekers het eenouderpunt weten te vinden (en welke niet) en kan beter ingespeeld worden op hun specifieke ondersteuningsbehoeften.

Een van de platforms heeft naast een website met chatfunctie en telefonische bereikbaarheid ook balies met spreekuren. Omdat veel van hun klanten vragen hebben omtrent ingewikkelde juridische problematiek is het soms lastig om digitaal of telefonisch het probleem achter de vraag te duiden. In die gevallen is het fijn om fysieke balies te hebben waar mensen terecht kunnen. Van de alleenstaande ouders met wie gesproken is, hebben we niet expliciet vernomen dat zij van begin af aan de voorkeur geven aan persoonlijk contact. Later, na doorverwijzing naar lokale instanties, is het voor hen wel wenselijk dat deze afspraken face to face kunnen plaatsvinden.

3.5 Schematisch overzicht van mogelijke functies van een landelijk platform

In onderstaande tabel geven we weer hoe de verschillende partijen met wie gesproken is, aankijken tegen de verschillende mogelijke functies van een landelijk platform.³

Tabel 3.1 Schematisch overzicht mogelijke functies landelijk platform

	Algemene informatievoorziening	Doorverwijzing naar lokale context	Toegang tot online en offline hulp	Lotgenotencontact	Informatie-uitwisseling tussen gemeenten en ketenpartners op beveligd deel van eenouderpuntwebsite
Alleenstaande ouders	+	+	+	+	
Gemeenten		+		+	+
Lokale initiatieven	+				+
Voorbeeldplatforms	+	+			
Randvoorwaarden: het borgen van de privacy; eenvoudig taalgebruik; laagdrempelig, toegankelijk, overzichtelijk, up-to-date, niet bijdragen aan stigmabehoud, veilige omgeving, niet sanctioneren als gevolg van melden van problemen, empathisch, begripvol, informatie bijhouden over achtergrondkenmerken van bezoekers om steeds beter te kunnen inspelen op ondersteuningsbehoeften, verwerven van bekendheid					

³ De plusjes in deze tabel betekenen dat deze functies expliciet in de gesprekken naar voren zijn gekomen en daarom voor deze partijen belangrijke functies zijn. Als een vakje leeg is, betekent dat niet dat deze functie niet belangrijk wordt gevonden, maar dat deze functies niet ter sprake zijn gekomen in het gesprek.

Conclusie

4

4 Conclusie

Door te spreken met verschillende betrokkenen – de alleenstaande ouders zelf, maar ook gemeenten, lokale initiatieven en landelijke voorbeeldplatforms – hebben we goed zicht gekregen op de uitdagingen waar alleenstaande ouders voor staan, de wensen die zij en andere betrokkenen hebben ten aanzien van een landelijk, digitaal eenouderpunt en de randvoorwaarden waaraan het eenouderpunt volgens hen zou moeten voldoen. Ook hebben we het gehad over de meerwaarde van een eenouderpunt ten opzichte van wat er nu wordt aangeboden. We zullen deze punten hieronder in verschillende paragrafen samenvatten vanuit het perspectief van alle betrokkenen. In paragraaf 4.1 geven we een korte samenvatting van de ervaren problematiek van alleenstaande ouders, in paragraaf 4.2 gaan we in op de wenselijkheid van een eenouderpunt en in paragraaf 4.3 maken we de koppeling tussen de wenselijkheid en de haalbaarheid van een eenouderpunt met de genoemde wensen.

4.1 Samenvatting ervaren problematiek

De gesprekken met de betrokkenen hebben een duidelijk beeld geschetst van de problematiek waar een groot gedeelte van de alleenstaande ouders mee te maken heeft. In de gesprekken met de alleenstaande ouders kwam vaak het thema financiën aan de orde, evenals vraagstukken rondom opvoeding en het ontbreken van een sociaal netwerk. Uit de literatuur en door input van Single SuperMom werd de problematiek beschreven als een onmogelijke driehoek waarin de driedubbele belasting waarmee alleenstaande ouders te maken hebben wordt gevisualiseerd: ontoereikende middelen, ontoereikende werkgelegenheid, en ontoereikend beleid (o.a. Dona Daria & SSM, 2022). Andere ervaren problematiek zijn onvrede over hulpaanbod dat zich vooral richt op de kinderen en minder op de ouders en verongelijkheid over verschillen voortkomend uit een gedecentraliseerd stelsel, waarbij de ene gemeente heel andere ondersteuning aanbiedt dan de andere gemeente. De gemeenten valt vooral op dat alleenstaanden moeilijkheden ondervinden op huisvestingsgebied. De lokale initiatieven merken dat het lage taalniveau en schaamte belangrijke obstakels zijn voor alleenstaande ouders om hulp te vragen. Volgens alleenstaande ouders is er inderdaad soms sprake van wantrouwen jegens hulpverlening of zelfs angst dat kinderen uit huis geplaatst worden als ze aangeven het even niet meer te weten. Tot slot melden de initiatieven nog dat volgens hen de 0-uren- en flexibele contracten die alleenstaande moeders relatief vaak hebben ervoor zorgen dat ze extra kwetsbaar zijn.

Hoewel deze doelgroep duidelijk met specifieke problemen kampt die samenhangen met het alleenstaand ouderschap, roept dit onderzoek wel ook de vraag op of de ‘onmogelijke driehoek’ en alle daarvoor aangedragen voorbeelden daadwerkelijk onmogelijk is. Een voorbeeld zijn de regelingen rondom de kinderopvangtoeslag en vergoeding van de eigen bijdrage daarbij. De perceptie is dat het niet vergoeden van de laatste 4% van de kinderopvangtoeslag maakt dat alleenstaande ouders niet kunnen gaan werken.⁴ De relatief kleine bedragen waar het hierbij om gaat, roepen de vraag op voor welk deel van de groep alleenstaande ouders het inderdaad zo is dat werken om deze reden niet loont, en of er ook andere redenen zijn waarom werk voor deze groep moeilijk te combineren is met het alleenstaand ouderschap. Dergelijke verdiepende informatie is niet zozeer nodig om een eenouderpunt in te kunnen richten, maar wel om beter grip te krijgen of er mogelijkheden zijn om deze doelgroep beter te ondersteunen dan op dit moment vanuit de bestaande regelingen gebeurt.

4.2 De wenselijkheid van een eenouderpunt

Het schematische overzicht in paragraaf 3.5 (tabel 3.1) laat zien dat aan een aantal functies behoefte is door één of meerdere gesproken partijen. Het gaat dan om:

- (1) algemene informatievoorziening;
- (2) doorverwijsfunctie naar de lokale context ;
- (3) toegang tot online en offline hulp;

⁴ De lage-inkomensgrens staat voor een vast koopkrachtbedrag en wordt jaarlijks gecorrigeerd voor de prijsontwikkeling. In 2020 lag de grens voor een alleenstaande op netto € 1.100,- per maand. Voor een paar zonder kinderen was dat € 1.550,-, en voor een paar met twee minderjarige kinderen € 2.110,-. Voor een eenoudergezin met twee minderjarige kinderen bedroeg deze grens € 1.680,- (CBS, 2021).

- (4) organiseren van lotgenotencontact;
- (5) informatie-uitwisseling tussen gemeenten en ketenpartners op beveiligd deel.

Met betrekking tot het eerste punt bestaan er verschillende wensen ten aanzien van de informatie die aangeboden wordt. De ouders zeggen vooral behoefte te hebben aan informatie rondom financiële regelingen waar zij mogelijk recht op hebben en informatie omtrent vraagstukken over opvoeden. De lokale initiatieven hopen dat de doelgroep van het eenouderpunt breder is dan enkel alleenstaande ouders en dat het punt ook gevonden wordt door andere hulpverlenende instanties zodat ook de ouders die het eenouderpunt niet bezoeken, hiervan toch voordeel kunnen hebben. De platforms denken dat het een goed idee is als het eenouderpunt feitelijke procesinformatie verschaft aan de ouders, bv. door middel van het presenteren van een stappenplan bij verschillende problemen, zodat zij weten welke partijen op welk moment bij een bepaald proces om de hoek komen kijken, bijvoorbeeld in het geval van een scheiding, en welke acties er van hen verwacht worden, nu en in de toekomst.

Het tweede punt is gewenst in de optiek van vele van onze respondenten. Zij zien het eenouderpunt voor zich als een overkoepelende pagina, maar waar ook de mogelijkheid geboden moet worden om de eigen postcode in te voeren, waarna een overzicht verschijnt van lokale instanties die hulp kunnen bieden en van stichtingen en organisaties die zich specifiek richten op alleenstaande ouders. De gemeenten en voorbeeldplatforms vinden dit goede ideeën, maar spreken wel hun zorgen uit over de haalbaarheid hiervan. Daarover meer in de volgende paragraaf, waarin we ingaan op de haalbaarheid van alle wensen.

Het derde punt is geuit door de ouders met wie is gesproken en behelst toegang tot offline en online hulp. Offline hulp zou geboden kunnen worden in de vorm van de organisatie van workshops, webinars en assertiviteitstrainingen. Online hulp zou geboden kunnen worden door middel van een hulphelpline of een chatbox, waarna met hulpverleners of ervaringsdeskundigen zou kunnen worden gesproken. Deze online hulp zien zij als tussenvorm tussen het inschakelen van het sociale netwerk (dat vaak niet aanwezig is) en het inschakelen van professionele hulpverlening.

Wat betreft het vierde punt, het merendeel van de ouders ziet het organiseren van lotgenotencontact ook als taak weggelegd voor het eenouderpunt, bv. online door middel van een forum, maar het liefst daarnaast ook fysiek door middel van het organiseren van lotgenotenbijeenkomsten binnen de eigen gemeente of regio, zoals ook gebeurt in het Gingerbread-model waar ouders hun postcode invoeren op de website waarna zij te zien krijgen waar de dichtstbijzijnde oudergroep zich bevindt. De gemeenten staan positief tegenover deze wens en zien hier meerwaarde van in, maar hebben ook veel vragen omtrent de facilitering hiervan. Daarover meer in de volgende paragraaf.

Het vijfde punt betreft een beveiligd deel op de eenouderpuntwebsite waar professionals, samen met andere betrokken ketenpartners die zich ontfermen over de doelgroep, onderling kennis, informatie en *best practices* kunnen delen.

4.3 De haalbaarheid van een landelijk eenouderpunt

Uit de bovenstaande door meerdere partijen gedeelde wensen blijkt dat een landelijk eenouderpunt van meerwaarde kan zijn. Deze wensen zijn hierboven beschreven. Hieronder zullen we ingaan op de uitvoerbaarheid ervan en een aantal aanbevelingen doen om tot eerste stappen te komen.

Doorverwijfsfunctie voor nu geen haalbare kaart

Het landelijk centraal organiseren van de vijf beschreven, mogelijke functies van een landelijk eenouderpunt achten wij met name voor één van deze functies op dit moment onuitvoerbaar: de doorverwijfsfunctie van het landelijk georganiseerde eenouderpunt naar de lokale context. Respondenten vinden die functie duidelijk belangrijk en dat is ook logisch: veel van de hulp en ondersteuning die alleenstaande ouders kan helpen is niet landelijk, maar lokaal beschikbaar. Je wilt daar dan vanuit het landelijke punt naar doorverwijzen. Met name twee uit dit onderzoek naar voren gekomen en deels samenhangende

moelijkheden maken het echter heel ingewikkeld om dit te organiseren: er is in de meeste gemeenten geen duidelijke centrale plek waar alle voor alleenstaande ouders relevante informatie bij elkaar gebracht wordt (en daar kun je dus ook niet naar doorverwijzen); en binnen gemeenten zelf bestaat vaak geen totaaloverzicht van de voor deze doelgroep relevante hulp en ondersteuning. Naar het lokale niveau doorverwijzen, zonder dat de relevante informatie daar op één duidelijk vindbare plek toegankelijk is, is weinig zinvol en kost wel veel tijd omdat per gemeente uitgezocht moet worden waar relevante informatie beschikbaar is. Bovendien moet die informatie continu bijgehouden worden, omdat regelingen en informatie daarover regelmatig veranderen.

→ **Aanbeveling:** ga als rijksoverheid in overleg met gemeenten over de mogelijkheden die zij zien om de informatievoorziening voor hulp en ondersteuning aan alleenstaande ouders te uniformeren. Wanneer er bij gemeenten draagvlak bestaat voor een dergelijke eenduidige informatievoorziening aan deze doelgroep, kan overwogen worden om landelijk een handreiking op te stellen voor gemeenten, die hen hierbij ondersteunt en die een model bevat dat gemeenten kunnen vullen om tot een zo uniform mogelijke ontsluiting van informatie te komen. Als gemeenten dat model daadwerkelijk gaan gebruiken, ontstaat de mogelijkheid om op een landelijke website door te verwijzen naar het lokale niveau van zorg en ondersteuning.

Anderen functies zijn wel realiseerbaar

Knelpunten van de omvang zoals hierboven beschreven voor de doorverwijzing naar de lokale context, zijn er niet bij de andere gewenste functies van een landelijk eenouderpunt. Ons onderzoek wijst uit dat met name de volgende stappen gezet kunnen worden:

- het ontsluiten van landelijke informatie die relevant is voor alleenstaande ouders;
- het presenteren van een stappenplan voor ouders om hulp te vinden op lokaal niveau;
- het organiseren van hulp/een luisterend oor en lotgenotencontact;
- het voorzien in een plek waar informatie-uitwisseling kan plaatsvinden tussen betrokkenen die te maken hebben met de doelgroep;
- het genereren van bekendheid van het punt.

Met deze vijf stappen wordt gehoor gegeven aan de wens van algemene informatievoorziening; het aanbieden van online hulp, en het organiseren van lotgenotencontact en de behoefte aan communicatie tussen professionals, met andere woorden: aan alle wensen behalve doorverwijzing naar de lokale context.

→ **Aanbeveling:** het inrichten van een centraal, landelijk en digitaal eenouderpunt dat in deze functies voorziet vereist coördinatie. Vanuit die coördinatie kunnen de bovengenoemde punten verder ingevuld worden. Het is belangrijk een besluit te nemen over hoe en door wie die coördinatie invulling gaat krijgen. Het gaat immers niet alleen over het inrichten van het punt; dat moet vervolgens ook worden onderhouden. Daarnaast zijn de bovengenoemde functies te onderscheiden in functies die informatie & communicatie betreffen, en functies die hulpverlening betreffen: dat vereist verschillende expertises en vaardigheden. Dit rapport bevat de informatie die nodig is om tot een inrichtings- en implementatieplan te komen, waarbij dan wel nog keuzes gemaakt moeten worden ten aanzien van budget, uitvoeringscapaciteit en uitvoerder(s).

Lotgenotencontact: lokaal/regionaal organiseren, landelijk ontsluiten

Lotgenotencontact hoort bij de te realiseren functies van het landelijk eenouderpunt, maar valt niet alleen op landelijk niveau te organiseren. Immers: lotgenotencontact betreft óók contact met lotgenoten in de buurt, niet alleen op een landelijk forum. Daarvoor is het nodig dat lokaal/regionaal, door een partij die over een relevant netwerk en relevante kennis en ervaring beschikt, netwerken worden opgezet en ondersteund, onder andere in de mate van professionaliteit. Die netwerken kunnen vervolgens via het landelijke eenouderpunt voor de doelgroep toegankelijk worden gemaakt.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Bijlagen

B

Bijlage 1 – Overzicht respondenten

Overzicht respondenten

Ouders

- Negen alleenstaande moeders

Gemeenten:

- Aalsmeer (Afdeling Jeugd)
- Amsterdam (Afdeling Werk, Participatie en Inkomen)
- Arnhem (Afdeling Jeugd)
- Den Helder (Afdeling Jeugd)
- Groningen (Afdeling Werk)
- Rotterdam (Afdeling Werk en Inkomen)
- Tilburg (Afdelingen Sociaal Domein en Werk en Inkomen)
- Vaals (Afdeling Maatschappij: Beleidsterreinen Werk en Inkomen, Schuldhulpverlening, Armoede, Publieke Gezondheid en Eenzaamheid)
- Zutphen (Afdeling Inkomen)

Lokale initiatieven

- Online: vrouwen uit heel het land
- Arnhem
- Groningen
- Noord-Limburg
- Rotterdam
- Tilburg 2x

Voorbeeldplatforms

- Het Juridisch Loket
- Scheiden zonder Schade
- Samen voor alle Kinderen

Bijlage 2 - Literatuurlijst

Literatuurlijst

Bucx, F. (2011). *Het Gezinsrapport*. Sociaal en Cultureel Planbureau. <https://repository.scp.nl/handle/publications/689>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (n.a., 2017). *Mate van eenzaamheid naar achtergrondkenmerken, 2017. Onderzoek Sociale samenhang en Welzijn voor personen van 15 jaar of ouder naar positie in het huishouden en burgerlijke staat, voor het jaar 2017*. www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.a., 8 september 2021). *Integraal inkomens- en vermogensonderzoek*. www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.a., 30 november 2021). *Aantal bijstandsontvangers gedaald tot niveau net voor de coronacrisis*. www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.a., 8 december 2021). *Opnieuw minder werkenden met armoederisico*. www.cbs.nl.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (n.a., 24 augustus 2022). *Samenstelling huishoudens*. www.cbs.nl.

Charity Commission for England and Wales. (n.a., 2021). *Gingerbread, the charity for single parent families*. Financial history, GINGERBREAD, THE CHARITY FOR SINGLE PARENT FAMILIES - 230750, Register of Charities - The Charity Commission.

Distelbrink, M. (2012). *Beter samenwerken rond alleenstaande moeders: een handreiking*. Verwey-Jonker Instituut. [Beter samenwerken rond alleenstaande moeders - Verwey-Jonker Instituut](http://www.verwey-jonker.nl).

Dona Daria & Stichting Single Supermom (2022). *Theory of Change van de alliantie 1 Ouderpunt*

Frost, R. (2019). *Helpline evaluation: Qualitative review*. Project Oracle & Gingerbread. www.gingerbread.org.uk.

Gingerbread (n.a., n.d.). www.gingerbread.org.uk.

Nieuwenhuis, R., & Maldonado, L. C. (Eds.). (2018). *The triple bind of single-parent families: Resources, employment and policies to improve wellbeing* (1st ed.). University of Bristol, 2018)

Nederlands Jeugdinstituut. (n.a., 2014). *Eenoudergezinnen*. www.nij.nl.

Nederlands Jeugdinstituut. *Eenoudergezinnen en armoede*. www.nij.nl.

Nederlands Jeugdinstituut. (n.a., 28 januari 2022). *Cijfers over armoede in gezinnen*. www.nji.nl.

Nederlands Jeugdinstituut. (n.a., 18 februari 2022). *Cijfers over gezinnen*. www.nji.nl.

Office for National Statistics. (n.a., 9 maart 2022). *Families and households dataset*. www.ons.gov.uk.

Van den Brakel, M. & Herbers, D. (2021). Hoofdstuk 4 – *Koopkrachtontwikkeling gescheidenen*. In: *De inkomenssituatie na een scheiding*. Centraal Bureau voor de Statistiek. www.cbs.nl.

Woods, H. & Jones, N. (2019). *Change framework: Our journey to becoming a learning organisation*. ASK Research, Renaisi, NJ Research & Gingerbread. www.gingerbread.org.uk.

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl